

Munkásbiztosítási Felsőbirósági döntvény az üzemutódlás kérdésében.

Az üzemutódlás és az üzemutódnak az üzemelőd biztosítási járuléktartozásaiért való egyetemleges felelőssége a munkásbiztosítási jog egyik legvitatottabb és a munkaadók és a Társadalombiztosító Intézet között állandó sürölódásokra vezető kérdése. A munkásbiztosítási jog a kereskedelmi jogtól eltérő szigorult felelősséget állapít meg, e felelősségnek az alkalmazása azonban a felek részéről ellenállást nem vált ki és állandó perekre ad okot. Ujabban fokozta a nehézségeket az a körülmény, hogy a Munkásbiztosítási Felsőbiróság tanácsainál ellentétes joggyakorlat fejlődött ki. Ennek az ellentétes joggyakorlatnak a megszüntetése érdekében hozta a Munkásbiztosítási Felsőbiróság 8. számú döntvényét. Ez a döntvény ugy határozott, hogy: „A munkaadónak a betegségi és balesetbiztosítási járulékokért, pótjárulékokért, balesetbiztosítási díjakért és a munkaadót terhelő megtérítése-kért (1907:XIX. t.-c. 46. §; 1927:XXI. t.-c. 26. és 67. §§-ai) az eredeti adóval való egyetemleges felelősége szempont-jából az üzemutódlást nemcsak abban az esetben lehet megállapítani, ha a későbbi üzemtulajdonos az üzemet az említett munkásbiztosítási köztartozásokkal hátralékos munkaadótól megszerezte, hanem az üzemutódlás az üzemenek az üzemelődtől megszerzése (átzállása) nélkül is megállapítható az üzemazonosság bizonyítására alkalmas egyéb ténykörülmények alapján.“

A felsőbiróságnak analog jogeseteket ellenkező rendelkezéssel eldöntő ítéleteiben elfoglalt jogi álláspont megegyező volt abban a tekintetben, hogy valamennyi ítélet a későbbi üzemtulajdonosnak a munkásbiztosítási köztartozásokért az eredeti munkaadóval egyetemlegesen felelősségét csak abban az esetben tartja megállapíthatónak, ha a későbbi munkaadó üzemének az eredeti munkaadó üzemével való azonossága a biróilag szabadon mérlegelhető körülményekből megállapítható. A jogi álláspontok eltérése abban csúcsosodik ki, hogy míg az ítéletek egy része az üzemazonosságot vizsgálja és tekinti mértékadónak, addig az ítéletek más része ezen kívül annak bizonyítását is megkívánja, hogy a munkaadó az üzemet a munkásbiztosítási köztartozásokkal hátralékos eredeti munkaadótól szerezte és hogy ily módon az üzem megszerzésének és átszállásának tényével az üzemek közötti kapcsolat megállapítható legyen.

A vitás elvi kérdésben a Felsőbíróóság elnökének kezdeményezésére hozott 8. sz. teljesülési határozat (döntvény) az elvi kérdés eldöntésénél abból a megfontolásból indult ki, hogy a munkásbiztosításra vonatkozó jogforrások a munkásbiztosítási köztartozások tekintetében az üzemutódlási felelősség kérdését önállóan és különlegesen szabályozzák. A speciális munkásbiztosítási jogszabályok életbelépése óta tehát az üzletek (üzemek) átruházása esetében az átvevők felelősségét szabályozó magánjogi, vagy kereskedelemjogi jogszabályok a felvetett elvi kérdés megoldásánál nem irányadók.

A munkásbiztosítási jogforrások a magánjogi szabályozásnál szigorubb szavatossági felelősséget kívántak megvalósítani és ennek a célnak és törekvésnek áll szolgálatában a munkásbiztosítási jogszabályokon áthuzódó az az elv, hogy a biztosításra kötelezett üzemek tulajdonosainak változásától függetlenül a munkásbiztosítási köztartozásokért maga az üzem álljon helyt. Indokolja ezt az irányzatot az a megfontolás, hogy a biztosítási járulékok és hasonló természetű követelések a biztosító intézetek teljesítőképességének reális alapja. Ezeknek behajthatóságát az üzemváltozások esélyeire tekintet nélkül közérdekből lehetőleg biztosítani kell.

Kiemeli a teljesülési határozat megokolása, hogy a bírói gyakorlat vitán kívül állónak tekinti, hogy az üzemutódlási felelősség megállapításának mellőzhetetlen előfeltétele, hogy az üzemazonosság az egyes esetek körülményeinek mérlegelésével és a méltányosság szemelőtt tartásával megállapíttassék. A jogforrások azonban az üzemazonosság fogalmát tüzetesen nem írják körül.

A teljes ülés a különleges jogszabályok érdemi intézkedéseinek, megalkotásuk törvényelőkészítési előzményeinek és indokolásuknak szorgos megfontolása eredményeképp azt az álláspontot fogadta el, hogy az üzemutódlási felelősség az üzemazonosság bizonyítására alkalmas ténybeli körülmények alapján megállapítható anélkül is, hogy az üzemnek az üzemelődtől megszerzése szükségyszerűen bizonyítva legyen.

A rendkívül érdekes megokolás az alább ismertetett módon okoskodik:

„A felvetett elvi vitás kérdést érintő jogszabályok szövegéből és indokolásából kétséget kizáróan kivehető, hogy az üzemutódlási felelősség megállapításának súlypontja az üzemazonosság lényének megállapítására van helyezve. Amit legvilágosabban fejez ki a 4790/1917. M. E. sz. rend. 21. §-ába felvett az a meghatározás, mely szerint az üzemazonosságot a tényleges körülmények alapján kell elbírálni. Már az 1907: XIX. t.-e. 46. §-a az üze-

meknek igen messzemenő szavatossági felelősségét állapította meg annak kimondásával, hogy a munkaadó személyében beálló változás esetén az az üzemtulajdonos felelős, aki a munkásbiztosítási köztartozások kivetése idején, vagy amikor a biztosítóintézet a személyváltozásnak tudomására jut, vagy közigazgatási uton való behajtása esetében akkor, midőn a behajtási eljárás folyamatban van, — az üzemnek tulajdonosa. A munkaadó szavatosságának ez a legrégebb meghatározása nemcsak hogy nem írja elő az üzem megszerzésének vagy átszállásának tényét az üzemazonosság előfeltételeként, sőt kizárja ezt a magyarázatot, tekintve, hogy a kérdéses jogszabály lehetőséget nyújt olyan értelmezésre, hogy többszöri üzemváltozás esetében az adós üzemelődnék nemcsak közvetlen utódja vonható felelősségre, de olyan későbbi üzemtulajdonos is, aki a jelzett későbbi időpontokban, jelesül az intézet tudomásszerzése, vagy a köztartozás kivetése és közigazgatási uton behajtása idejében az üzemnek tulajdonosa.

Ez a jogi felfogás érvényesült az 1921:XXXI. t.-c. életbeléptetése előtt az üzemutódi felelősség kérdéséről folyó viták eldöntésére az 1907:XIX. t.-c. 156. és 157. §-ai értelmében hatáskörrel birt rendes bíróságok és a volt m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal bírói osztályának ítélezéseiben is. E bíróságok ugyanis arra a jogi álláspontra helyezkedtek, hogy az új tulajdonos szavatossági felelőssége az üzemátruházás tényétől függetlenül pusztán az üzemazonosság alapján is megállapítható, ami különösen akkor forog fenn, ha az új üzemtulajdonos az előző munkaadó által gyakorolt ipart az előző munkaadó eszközeivel, az ez által elhagyott helyen és ennek szellemi vezetése alatt folytatja. (Igy a temesvári kir. törvényszék fellebbezési tanácsának 1914. D. 406., a kassai kir. ítélőtáblának P. IV. 1879/1915., a budapesti kir. törvényszék fellebbezési tanácsainak. 8555/1913., 22.890/1914. és 580/1918., valamint a volt m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 2767/915. sz. elvi határozatnak minősített ítélete.)

A kassai kir. ítélőtábla és a m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal most idézett ítéleteikben azt is kimondták, hogy az üzemazonosság egyéb előfeltételek fennforgása esetén, akkor is megállapítható, ha az új tulajdonos az üzletberendezést az előző tulajdonos hitelezői javára foganatosított árverésen vásárló vevőktől szerezte, illetőleg ha üzemét a csődeljárás során megtartott árverésen vette meg.

A 4790/1917. M. E. sz. rend. 21. §-a az üzemazonosságot szintén kiterjesztően értelmezte, amikor az üzem-

utódot abban az esetben is felelőssé tette, ha az üzleti berendezést az előző tulajdonos ellen foganatosított árverési vevőtől szerezte meg. Ilyen esetben nem lehet szó az üzemnek az előző tulajdonostól megszerzéséről (üzemátzállásról), mert az árverést szenvedett adós és az árverési vevőktől vásárló üzemtulajdonos között jogügyleti kapcsolat egyáltalán nincsen és így ily esetben a rendelet intézkedése fogalmilag kizárja, hogy a szerzés tényének döntő jelentőség tulajdonittassék. Igaz, hogy az utóbb említett rendeleti intézkedéshez is hozzá van fűzve az a kitétel, „ha egyébként az üzemazonosság megállapítható“, de ez is csak megerősíti azt az álláspontot, hogy a felelősség kérdésének egyedüli döntő ténybeli alapja az üzemazonosság.

A döntvény rendelkező részével ellentétes felfogásra alapított ítéletek, álláspontjuk mellett különös jelentőséget tulajdonítanak az 1927:XXI. t.-c. 26. §-ában foglalt annak a kitételnek, mely szerint „üzemutódlást a szerzés jogcímére tekintet nélkül meg kell állapítani“. Ugyanis abból, hogy a kérdéses kitétel a szerzésre utal, az említett ítéletek azt a következtetést vonják le, hogy a törvény a szerzést az üzemutódlás megállapításának szükségszerű előfeltételeként határozta meg és csak a szerzési címre (pl. öröklés, adás-vétel, árverési vevőtől vétel stb.) értette, hogy ezt a tényezőt az üzemazonosság elbírálásánál figyelmen kívül kell hagyni.

A teljes ülés ezt a törvényt magyarázatot nem tette magáévá. Mert a kérdéses kitétel az üzemutódlás fogalmát nem általánosságban és nem a korábbi jogszabályok magyarázatától eltérően határozza meg, hanem csak az üzemutódlási esetek egy csoportjára (amikor az üzemutód az üzemhez szerzés útján jutott) állít fel magyarázó szabályt arra nézve, hogy ilyen esetekben az üzemazonosságot minő elvi lapon (a szerzés jogcímére tekintet nélkül) kell megállapítani. De ez a külön jogszabály nemcsak hogy nem kívánja meg a szerzés tényének megállapítását az üzemazonosság előfeltételeként, hanem ellenkezőleg utasítást ad oly irányban, hogy szerzés eseteiben az üzemutódlást szerzési jogcímekre tekintet nélkül kiterjesztően kell értelmezni.

Az 1927:XXI. t.-c. életbeléptetését megelőző jogforrások a már fentebb kifejtettek szerint a felelősséget szerzési jogcselekménytől független esetekre is kiterjesztették és az üzemutódlási felelősség kérdését következetesen az üzemazonosság ténybeli alapjára helyezetten rendezték. A későbbi keletű jogszabályok pedig felismerhetőleg az üzemazonosság fogalmának kiterjesztő magyarázata mellett foglaltak állást. Ezzel a jogalkotási irányzattal

nem egyeztethető össze az a feltevés, hogy a törvényhozó az 1927:XXI. t.-c. 26. §-ának kérdéses kitételével az üzemutódlási felelősséget szűkebb körre, jelesül csak azokra az esetekre kívánta volna korlátozni, amikor az üzemutód a szerzés fogalmát kimerítő jogügylet útján jutott az üzem birtokába.

A teljes ülés vizsgálat tárgyává tette azt is, hogy jogelméleti szempontból adott esetben a „szerzési cím“ kitételnek van-e különös jelentősége. E tekintetben nem hagyható figyelmen kívül, hogy a modern jogtudomány a szerzési cím és szerzési mód közötti doktriner megkülönböztetést már elejtette és így nem tételezhető fel, hogy ebben az esetben a törvényhozó a „szerzési cím“ kitételnek a „szerzés“ fogalmától különböző értelmet és külön jelentőséget tulajdonított.

A teljes ülés mérlegelése körébe vonta még azt is, hogy mikor a törvényhozás az üzemutódnak az üzemelő munkásbiztosítási köztartozásaiért való felelősségét megállapította, tekintettel volt azokra az erkölcsi és anyagi érdekekre (pl. az üzemnek ugyanazon, vagy szomszédos helyen ismert volta, hasonló jellege, odaszokott vevőköre, berendezéseinek, személyzetének egészben, vagy részben átvétele stb.), amelyek az üzem folytatásával vagy újbóli megkezdésével az üzemutódra hárulnak és a hátralékos köztartozások viselésére fedezetül is szolgálnak. Ezek az erkölcsi és anyagi előnyök fennforoghatnak akkor is, amikor az üzemutód nem az üzemelőtől szerzés útján jutott az üzem birtokába. Nem volna tehát értelme annak, hogy ily esetekben az üzemutód felelősége kizárassék.

Mindezek megfontolásával a teljes ülés az 1927:XXI. t.-c. 26. §-ában felvett kérdéses kitételnek azt az értelmét tulajdonította, hogy az „üzemutódlást arra való tekintet nélkül kell megállapítani, hogy az üzemutód szerzés útján jutott-e az üzemhez“.

Az itt kifejezésre jutott álláspont önként érthetőleg nem jelenti azt, mintha az üzemazonosság megállapításánál az üzemnek bebizonyított megszerzése döntő súlyú ténykörülmenyként szintén nem volna mérlegelhető.

Ez az értelmezés a méltányosság követelményével sem áll ellentétben. Mert az üzemazonosság döntő tényét, amelynek megállapítását az összes jogforrások nyomatékosan megkívánják, úgy a bíróság, mint a biztosítóintézetek szabad mérlegeléssel határozzák meg a taxative fel nem sorolt és ki sem merithető összes ténykörülmenyek alapján. E szerint nincs akadálya annak, hogy az elvileg következetesen szigorú jogszabályok az egyes esetek el-

birálásánál a méltányossági nézőpontok legmesszebbmenő szemelőtt tartásával vétessenek alkalmazásba.

Az 1927:XXI. t.-c. 27. §-a is gondoskodott arról, hogy az üzemutód valamely üzem megszerzése, vagy folytatóság fenntartása előtt az üzemelő munkásbiztosítási köztartozásai felől tájékozódást szerezhessen és felelősségét a biztosítóintézet által kiszolgáltató kimutatásban kimutatott hátralék erejéig korlátozza. Való ugyan, hogy a felhívott §. szövege szerint a kérdéses kimutatást kérni az jogosult, aki az üzemet visszerhes ügylettel szerezte. Ez az intézkedés azonban nem zárja ki, hogy szerzés nélküli, vagy visszerher nélküli üzemalapítások eseteiben is az üzemutód szintén ne szerezhessen tájékozódást az azonosnak minősíthető korábbi üzem köztartozásairól és ne tehesse függővé üzemalapítási vállalkozását attól, hogy a kérdéses köztartozások viselését érdekeinek súlyos sérelme nélkül vállalhatja-e.

Elvitathatatlan, hogy az üzemutódlási felelősség szigoru jogszabályai egyes esetekben megnehezíthetik valamely üzem létesítését vagy egy régi üzem helyiségeinek újabb bérbeadását. Viszont a társadalombiztosítás intézményének zavartalan működése és az ehhez szükséges anyagi eszközök biztosítása. oly közérdek, amely előtt egyes magánérdekeknek is háttérbe kell szorulniok“.

A Felsőbiróság az üzemutódlás kérdésében tehát a szigorubb álláspontot foglalta el. Ez az állásfoglalás az üzemutódlási viták egy részét kiküszöböli, megállapítván, hogy üzemazonosság esetében átruházás nélkül is fennáll az üzemutódi egyetemleges felelősség. Nyitva hagyja azonban az üzemazonosság kritériumainak a kérdését, ezt továbbra is a bíróilag szabadon mérlegelhető körülményekből fogja a bíróság megállapítani. Kivánatos volna, hogy olyan állandó birói gyakorlat jegecesedjék ki, hogy ezeknek a körülményeknek a mérlegelésére nézve is szilárd pontokat nyerhessen az intézeti adminisztráció.

Dr. Mahler Sándor.

Most jelent meg:

Dr. SZÁSZY ISTVÁN
kír. törvénszéki bíró

Az államok közötti utódlás elmélete

Nemzetközi jogi tanulmány

Bolti ára 28 P